

Kielemme käytäntö

»Yhä useammin nainen kuin mies»

Kummallista kaksoisvertailua

Merkitsin eräistä televisiuutisista v. 1983 muistiin seuraavan virkkeen:

- (1) Tosin kondomin ostaja on *yhä useammin nainen kuin* mies.

Luullakseni useimmat katsojat eivät kiinnittäneet sanontaan huomiota, mutta logiikan vastainen se on. Komparatiivilta *useammin* täytyy olla vertailun kohde: useammin kuin mikä? Varsinainen vertailun kohde on entinen tilanne. Jos sanotaan, että ostaja on *yhä useammin nainen*, niin sanonta on selvä ja moitteeton. Tarkoitetaan, että ostaja ennen oli melkein aina mies mutta nyt *yhä useammin* nainen. Sen sijaan ei noissa uutis-sakaan ymmärtääkseni haluttu sanoa, että ostaja on useammin nainen kuin mies.

Utisissa käytettyyn sanontaan on kai johtanut seuraavantapainen, osaksi alitajuinen ajatuksenkulku: ensinnäkin ostaja on *yhä useammin* eli *useammin* kuin ennen nainen; toiseksi vertauskohtana, toisena vaihtoehtona, johon useutta verrataan, on mies. Mutta sanonta hämärtää asian. Ei voida samalla kertaa verrat kahteen asiaan.

Seuraava esimerkki on television ajankohtaisohjelmasta, myös vuodelta 1983:

- (2) Pitäisikö varoja uhrata *entistä enemmän koulutukseen kuin* liikennevalvontaan?

Tässä on samantyyppinen kaksoisvertailu. Se käy vielä silmäänpistävämmäksi, jos vertailun kohdetta osoittava partitiivi korvataan *kuin*-sanan sisältävällä sanonnalla: *enemmän kuin ennen koulutukseen kuin liikennevalvontaan*.

Tällaista epäloogista kahtaalle suuntautuvaa vertailua näkee ja kuulee silloin tällöin sellaisissakin yhteyksissä, joissa yleensä käytetään hyvää yleiskielitä. Seuraavassa mainittavat esimerkit ovat kaikki televisio-ohjelmista tai sanoma- tai aikakauslehdistä viimeksi kuluneiden neljän vuoden ajalta:

- (3) Ihmiset saavat *yhä enemmän* tietonsa *televisiosta kuin* lehdistöstä.
(4) Viikonloputkin kuluvat [Japanissa] keski-ikää lähestyessä *yhä enemmän kodin ulkopuolella kuin* perheen parissa.
(5) Kokoomus on *yhä enemmän toimihenkilöiden kuin* työnantajien puole.
(6) Hänenkin mukaansa painopiste hallituksia muodostettaessa voisi *nykyistä enemmän* olla *eduskunnan kuin* presidentin toiminnassa.
(7) — olemme *päivä päivältä lähempänä talvea kuin* kesää.

Tällaiset esimerkit voitaisiin saada loogiseksi vaikkapa seuraavasti: (1) *yhä useammin* nainen ja *entistä harvemmin* mies; (2) *entistä enemmän koulutukseen ja entistä*

vähemmän liikennevalvontaan; (3) *yhä enemmän televisiosta ja entistä vähemmän lehdistöstä* (saman kaavan mukainen korjaus sopii esimerkkeihin 4 ja 5); (6) *nykyistä enemmän eduskunnan ja vähemmän presidentin*; (7) *päivä päivältä lähempänä talvea ja kauempana kesästä*.

Seuraavissa esimerkeissä kirjoittaja on sotkeutunut vielä pahemmin; niissä ei ole selvää vertailua osoittavaa sanaa:

- (8) Jos onnettomuusriski pelottaa, *ensin* pitäisi *sammuttaa* nykyiset neljä toimivaa voimaa *kuin* kieltäytyä viidennestä.
- (9) *Yhtä tyhjän kanssa kuin* puhua Virenin paluusta olisi pohtia vaikkapa Jukka Rossin mahdollisuuksia Los Angelesissa.

Esimerkki 8 saataisiin kuntoon vaikkapa seuraavasti: *ensin pitäisi sammuttaa — — ja vasta sitten kieltäytyä*. Esimerkissä 9 taas on nähtävästi kirjoittajan alitajunnassa ollut jokin sen tyyppinen sanonta kuin *yhtä tyhjää kuin*; siinä *yhtä* osoittaa samansuuruisuutta. Mutta *yhtä tyhjän kanssa* tietenkin merkitsee 'samaa kuin tyhjä', eikä siihen voida liittää *kuin*-vertailua.

Tässä mainitut esimerkit eivät edusta aivan jokapäiväistä rikkaruohotyyppejä, mutta kielen loogisuuteen kannattaisi kuitenkin kiinnittää enemmän huomiota.

OSMO IKOLA